

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urša Moser

Ekološko izobraževanje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urša Moser

Mentor:izr. prof. dr. Drago Kos

Ekološko izobraževanje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

ZAHVALA

Za motivacijo, podporo in neizmerno bodrenje bom vedno hvaležna svoji babici Mileni in dedku Andreju, brez katerih ne bi zaključila te pomembne izobraževalne »stopničke«.

Za izredno mero potrpežljivosti, volje in nasvetov, brez katerih bi bila moja pot do diplomskega dela brez dvoma veliko težja, se zahvaljujem svojemu mentorju izr. prof. dr. Dragu Kosu.

Ekološko izobraževanje

Potreba po celovitih rešitvah okoljske problematike v današnji družbi vse hitreje narašča. Vedno več se govori o negativnih spremembah okolja, posledicah neodgovornega človeškega ravnanja in možnih rešitvah okoljske problematike. Reševanje okoljskih problemov je zadolžitev vsakega posameznika. Ključno je, da v obravnavo ekološke tematike zajamemo tudi vzgojno-izobraževalni sistem, ki je v veliki meri odgovoren za ekološko zavest posameznika. Namen diplomske naloge je raziskati povezavo med formalnim izobraževanjem in okoljsko ozaveščenostjo. Pomembno je, da se pri ljudeh okoljski čut razvija že od začetka formalnega izobraževanja. Pri tem ima osrednjo vlogo prav osnovna šola, ki ima odločilen vpliv na izobrazbo in vzgojo otrok ter obenem tudi veliko odgovornost pri posredovanju informacij in vzbujanju ekološko usmerjene zavesti. Pojavljajo se vprašanja, ali sta osnovna šola in njen učni program pri tem dovolj učinkovita. Šola namreč zavzame velik del življenja in časa vsakega posameznika, zato je ključno raziskati povezavo med okoljsko ozaveščenostjo in učinkovitostjo osnovne šole, saj je želja družbe po izboljšanju okolja vseskozi prisotna.

Ključne besede: ekološko izobraževanje, ekološka ozaveščenost, osnovna šola.

Ecological education

The need for comprehensive solutions to environmental issues is growing more rapidly every day. There are more and more concerns about negative environmental changes, about the consequences of irresponsible human behaviour, and at the same time we are constantly looking for possible solutions. However, solving the environmental problems can begin with every one of us. It is crucial that educational system also covers ecological issues, since it is largely responsible for the ecological awareness of the individual. The purpose of the thesis is to explore the link between formal education and environmental awareness, since it is important to develop an environmental sense in people from the beginning of formal education. Elementary school has a crucial influence on the education and upbringing of children and at the same time it also has a great responsibility in providing information and encouraging an ecologically oriented mindset. Here, the primary school institutions play a very important role. This raises questions as to whether the elementary school and its curriculum are effective in raising environmental awareness in children or not. The school always takes a large part of our lives and time. It is therefore crucial to explore the link between environmental awareness and elementary school, as the desire to improve individuals, society and consequently the environment is constantly present.

Keywords: environmental education, ecological awareness, primary school.

KAZALO

1 UVOD	6
2 KAJ JE EKOLOGIJA	8
2.1 OKOLJSKI POJMI.....	9
3 EKOLOŠKA KRIZA	10
4 VLOGA VZGOJE KOT POMEMBEN DEJAVNIK	12
5 VZGOJA V IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ	13
5.1 PROGRAM OZAVEŠČANJA ZA OSNOVNE ŠOLE.....	14
5.2 PROGRAM EKOŠOLA	14
5.3 SPREMEMBA OSEBNEGA ODNOSA IN RAVNANJA	14
6 PREGLED AKTUALNEGA EKOLOŠKEGA IZOBRAŽEVANJA – POSODOBLJENA RAZLIČICA UČNEGA NAČRTA IZ LETA 1998 V FORMALNI IZOBRAŽEVALNI INŠTITUCIJI OSNOVNI ŠOLI V SLOVENIJI	16
6.1 PREDMET SPOZNAVANJE OKOLJA.....	16
6.2 PREDMET NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA	17
6.3 PREDMET NARAVOSLOVJE	17
6.4 PREDMET BIOLOGIJA	17
7 UČNI NAČRT LETA 1975 – PREGLED EKOLOŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V FORMALNI IZOBRAŽEVALNI INŠTITUCIJI OSNOVNI ŠOLI	19
7.1 PREDMET SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE.....	19
7.2 PREDMET SPOZNAVA,NJE NARAVE.....	19
7.3 PREDMET BIOLOGIJA	20
8 EMPIRIČNI DEL.....	21
8.1 NAMEN RAZISKAVE, METODOLOGIJA IN TEZE	21
8.2 POGLOBLJENI INTERVJUJI.....	22
9 SKLEP	29
10 VIRI	31

1 UVOD

Ekologija je vse, kar nas obdaja. Narava je neizbežno povezana s kakovostjo našega življenja in z njo smo neločljivo povezani. Ekologija zato predvsem zadnja leta postaja zelo pomembna tema tudi na družboslovnem področju. Ključno področje zanimanja v družboslovju je človek in vse, kar je povezano z njim. Ljudje smo zelo odvisni od narave, vendar je šele s precejšno zamudo postala osrednja tematika družboslovja. Diplomsko delo je postavljeno v širši okvir sociologije in ekologije. Tema odvisnosti človeka od narave nas je zanimala že v času študija, saj menimo, da je treba spremeniti mentaliteto in se posvetiti reševanju okoljskih problemov na vseh področjih, ne zgolj pri obravnavanju vsebin naravoslovnih ved.

Tudi na državni ravni se vse več ljudi strinja, da je celostno izobraževanje zelo pomembno za ozaveščanje ljudi in posledično za reševanje okoljskih problemov. Tega se je treba lotiti že pri vzgoji otrok in med njihovim odraščanjem.

Področje je zelo široko, zato se v diplomskem delu selektivno osredotočamo na ekološko izobraževanje. Predvsem na ekološko izobraževanje na prvi stopnji formalnega šolanja, torej v osnovni šoli. Z intervjuji smo poskušali ugotoviti, kakšno vlogo ima osnovna šola pri okoljski ozaveščenosti posameznika.

Rezultati, ki smo jih dobili, niso reprezentativni, saj raziskava ni bila narejena na reprezentativnem vzorcu, zato ugotovitev ne moremo posplošiti na vse generacije.

Osrednje raziskovalno vprašanje diplomskega dela je, v kolikšni meri je osnovna šola zaslužna za okoljsko ozaveščenost.

Pri raziskovanju smo uporabili kvalitativno metodo poglobljenega intervjuja. Gre za pogovore z osebami, ki sami sebe opredeljujejo kot okoljsko ozaveščene. Pridobljene podatke smo analizirali in na tej osnovi preverili postavljeno raziskovalno vprašanje. Intervjuje smo opravili s štirimi osebami mlajše generacije (letniki 1989, 1990, 1991) in štirimi osebami starejše generacijske skupine (letniki 1968, 1962).

V prvem delu diplomske naloge smo s pomočjo pregleda literature opredelili osnovne pojme, vezane na področje zanimanja. Ti pojmi so:

- definicija ekološkega izobraževanja različnih avtorjev,
- okoljski pojmi,
- ekološka kriza,

- vloga vzgoje kot pomemben dejavnik,
- vzgoja za trajnostni razvoj v izobraževalnem sistemu.

Nato smo proučili okoljsko izobraževanje v osnovnih šolah v Sloveniji danes, in sicer s pomočjo analize učnih načrtov za osnovno šolo mlajše generacije iz leta 1998 ter posodobljeno različico iz leta 2011. Želeli smo ugotoviti, koliko časa učitelji posvetijo skrbi za okolje in informiranju učencev na ravni predmetov, kot so spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika, naravoslovje, biologija in podobno.

Sledi pregled učnega načrta, ki je bil v veljavi od leta 1975 in se nanaša na starejšo generacijo intervjuvanih oseb. Predpostavili smo, da je bilo ekološko izobraževanje v osnovnih šolah takrat manj temeljito kot danes, zato smo izvedli primerjalno analizo nekdanjih in sedanjih osnovnošolskih izobraževanih programov.

Empirični del diplomske naloge obsega namen raziskave, metodologijo in teze. Osredotočili smo se na odgovore intervjuvancev iz starejše in mlajše skupine. Z intervjuvanjem oseb, starih od 24 do 60 let, smo poskušali ugotoviti, ali je vsebinsko poudarek na ekologiji in skrbi za okolje danes večji ali manjši kot nekoč. Zanimalo nas je, ali so šolski programi pred približno pol stoletja vsebovali predmete, ki so bili povezani z ozaveščenostjo o okolju, in ali so že tedaj v osnovnih šolah izvajali ekološke projekte. V sklepu so pojasnjene ugotovitve, vezane na naše raziskovalno vprašanje.

2 KAJ JE EKOLOGIJA

Ekologija izhaja iz biologije. V sredini 19. stoletja so jo opredelili kot vedo o odnosu živali in rastlin do zunanjega okolja. Kasneje je dobila ekologija širšo definicijo, ki zajema tudi človeka, kemijo, fiziko, geologijo, geografijo, tehniko, ekonomijo in sociologijo. Ekologija je kompleksna, večplastna in povezovalna veda (Plut, 1987, str. 215).

Ker gre za interdisciplinarno vedo, je nujno potrebno sodelovanje z raziskovalci drugih ved. Pri raziskovanju ekosistema in celotnega prostora na Zemlji morajo sodelovati z biologi, kemiki, geografi, geologi, fiziki in mnogimi družboslovni strokovnjaki. Ker človek posega v naravo z onesnaževanjem in drugimi spremembami življenjskega okolja, se pojavi tudi potreba po sodelovanju z medicino, ekonomijo, energetiko, veterino in njim podobnimi vedami (Mikec, 2011).

Zaradi ugotovitve, da človek vsakodnevno posega v naravno okolje, je nujno treba sodelovati tudi s sociologi. Razumevanje problema je ključno za njegovo reševanje. Sociologija prispeva svoj del z analizo vzrokov za posledice in pomaga pri celostni rešitvi problemov. Tudi Plut (1987, str. 9) pravi, da ekološka vprašanja niso ozko vezana le na en vidik, ampak zahtevajo vpletenost sociologije, politike, ekonomije, tehnologije, psihologije in kulturne humanistike. Iskanje odgovorov na kompleksna vprašanja ekologije in ohranjanja okolja je možno le s prepletom več ved, saj so vprašanja težavna in večplastna (prav tam).

»Zaradi predmeta svojega proučevanja (živa bitja, populacije, življenjsko okolje) spada ekologija med biološka področja znanosti« (Mikec, 2011).

Kot vemo, je ekologija znanost, ki se ukvarja z raziskovanjem odnosov med organizmi in okoljem. Vendar pa so ekološke teme vse bolj pogoste tudi pri drugih vedah in ne nazadnje tudi v družboslovju oz. sociologiji (Mikec, 2011).

»Danes si ne moremo predstavljati nobenega življenjskega področja, ki ga ne bi ocenjevali z vidika prijaznosti do okolja. Ekologija in njeni, iz tega pojma izpeljani pomeni, so dobili v naši jezikovni rabi domovinsko pravico – ekologija je postala 'javni pojem'. Na ta način je vsak človek soočen z ekologij« (Wilfing, 1993, str. 11).

2.1 OKOLJSKI POJMI

Ekologija je ena od vej biologije, ki proučuje odnose med različnimi organizmi in odnose teh organizmov z neživim okoljem. Ekologija človeka proučuje pogoje in razmere za življenje v naravi. Termin ekologija je leta 1866 uvedel nemški znanstvenik E. H. Haeckel (Svet za varstvo okolja republike Slovenije, 2002, str. 54).

Okoljska sociologija je veda, ki proučuje prostor človekovega bivanja. Zajema živo in neživo naravo. Tako kot ekologija je tudi okoljska sociologija interdisciplinarna veda, ki zajema humanistične, biološke, politične, ekonomske in ostale vidike (Plut, 1987, str. 215).

Interpretira in povezuje področja narave, družbe in tehnologije. Osredotoča se na koncepte, ideje in realno stanje, primarno s področja okolja in sociologije.

Okoljska sociologija agnostično in subjektivno proučuje razloge za erodiranje naravnega okolja s strani človeštva. Te razloge skuša istočasno spremeniti oziroma zanje najti rešitev. Pri tem se povezuje z drugimi vedami in se večkrat sklicuje na klasične sociologe (Hannigan, 2006, str. 1–16).

Poseg v okolje je človekovo ravnanje, ki spodbuja spreminjanje narave in njenih pojavov z namenom urejanja človekovega življenjskega okolja (gradnja, industrializacija ...). To ravnanje je lahko začasno ali stalno in kadarkoli človek poseže v naravno okolje, to v njem pusti spremembe in posledice (Varčujem z energijo, 2010).

Agenda 21 je program, ki je bil sprejet leta 1992 v Braziliji. Sprejela ga je generalna skupščina Združenih narodov o okolju. Program okoljskih nalog je zasnovan za razvojne agencije, vlade in ostale skupine ter ustanove, ki se ukvarjajo z okoljem, in določa navodila ter smernice za optimalno ravnanje z naravnim okoljem in poziva k čim manjšemu opustošenju naravnega okolja (Varčujem z energijo, 2010).

Ekološka ozaveščenost je razumevanje, predvsem pa upoštevanje naravnih zakonitosti. Sem spada zavzemanje za upoštevanje okoljskih norm, ki jih narekuje naša družba (Svet za varstvo okolja republike Slovenije, 2002, str. 55).

3 EKOLOŠKA KRIZA

Ekološka kriza je globalno in civilizacijsko oškodovanje, ki so ga ustvarile odločitve ljudi, prevladovanje industrije in še mnogo drugih posegov, ki so izključno povezani s humanizmom oz. antropogenimi dejavniki (Beck, 2003, str. 61).

Pečjak (2010) pravi, da moramo za razumevanje zaznavanja ekološke krize in odzivanja nanjo razlikovati hitro, lokalno in počasno, globalno onesnaževanje. Hitra, lokalna kriza pomeni ekološko uničevanje, ogroženost na omejenem področju, kraju ali obratu. Primer lokalne krize je požar v podjetju Kemis na Vrhniki, kjer je zagorelo ogromno nevarnih odpadkov. Počasna, globalna kriza zajema ves planet in ima širši vpliv. Kot primer lahko navedemo ekološko katastrofo v Mehiki leta 2010, ko je zaradi eksplozije prišlo do razlitja nafte na naftni ploščadi Deepwater horizont.

Najboljši primer globalnih ekoloških sprememb so podnebne spremembe. Ekološko krizo v glavnem povzroča človek. Vprašanje, na katerega še vedno nimamo odgovora, je, zakaj človek zavestno uničuje svoj življenjski prostor in življenjski prostor vseh drugih organizmov.

Razvoj ekološke inteligence je za človeštvo nujen, saj se bomo le tako lahko spopadali z ekološkimi izzivi. Goleman (2011, str. 222–223) v svoji knjigi navaja južnoafriškega zdravnika in naravoslovca Iana McCalluma, ki piše o ekološki inteligenci in poudarja, da našemu planetu v prihajajočih letih grozijo usodne vremenske razmere. Vplivale bodo zgolj na našo vrsto in ne na vsa živa bitja, planet pa bo obstajal še dolgo po tem, ko nas ne bo več. Ian pravi, da bi morali spremeniti odnos do planeta, da bi se izognili izginotju in ohranili človeško vrsto čim dlje. Narava človeku namreč vrača udarce v veliko večji meri, kot jih naravi prizadeje človek.

Pečjak (2010, str. 87) v svoji knjigi pravi, da bi onesnaženje lahko preprečila visoka osveščenost ključnih posameznikov. Pri tem misli na ljudi, ki lahko vplivajo na druge, in sicer so to najpogosteje mediji in vplivni ljudje na visokih položajih. V ospredje postavlja predvsem medije, ki so odlični in vsakdanji vir obveščanja posameznikov o vsakodnevnem in aktualnem dogajanju. Prav tako izpostavlja, da je zelo pomembno tudi osveščanje otrok. V vrtcih in šolah bi morali otroke o vplivu onesnaževanja poučevati s pomočjo različnih poučnih publikacij.

Tudi Plut (1987) v svojem delu *Slovenija – zelena dežela ali pustinja* opozarja na naraščajoča problema nadpovprečnega degradiranja okolja z namenom umeščanja urbanega prostora in koriščenja neobnovljivih virov v Sloveniji.

Kos (2004, str. 332–335) v več svojih delih poudarja pomen trajnostnega razvoja v Sloveniji. Hkrati opozarja, da je v današnji dobi zaradi preširoke uporabe tega pojma prišlo do izgube njegovega jasnejšega pomena. Opozarja na dejstvo, da je treba idejo o trajnostnem razvoju bolj jasno interpretirati in z njo prispevati k solidarnosti za kasnejše generacije.

Razvidno je, da veliko pomembnih avtorjev piše o kriznih okoljskih procesih in poziva k iskanju rešitev zanje. Okoljska kriza je dokaj razširjena, vendar še vedno pogrešamo učinkovite ukrepe za zmanjšanje oziroma odpravljanje dejavnikov, ki krizo poglobljajo.

4 VLOGA VZGOJE KOT POMEMBEN DEJAVNIK

Vzgoja je vplivanje odraslih na otroke, pri čemer je pomembnih več posameznikov – starši, učitelji in drugi. Starejši s svojo vzgojo nenehno vplivajo na mlade generacije. Starši s svojim zgledom, svojimi dejanji in besedami oblikujejo otroke (Durkheim, 2009, str. 33).

Da bi vzgoja lahko obstajala, si morata nasproti stati starejša in mlada generacija, istočasno pa mora starejša na kakršenkoli način vplivati na mlajšo generacijo. Po Durkheimu (2009, str. 13) je vzgoja ideal, ki otroku priskrbi specifično fizično in psihično pripravljenost po pričakovanjih družbe, v kateri živi. Vzgoja idealno predstavlja tudi določeno fizično in psihično stanje, ki je po mnenju družbe nujno za vsakega posameznika.

Vsaka družba ima v svojem časovnem obdobju določen sistem poučevanja, ki je sestavljen tako, da se mu posameznik ne more upreti. Obstajajo določene navade, po katerih se mora družba ravnati. V primeru prevelikega odstopanja se to otrokom lahko maščuje. Ko bodo odrasli, ne bodo sposobni živeti v enakem okolju z drugimi, ker bodo od te družbe odstopali (Durkheim, 2009, str. 13).

Vloga šole je, da učence nauči pisati, brati, računati, jih nauči zemljepisa, spoznavanja narave in družbe ter jih opremi s poklicnim znanjem, ki jim bo koristilo kasneje v življenju. Obenem mora učencem pomagati pri razvoju drugih sposobnosti, kot so ustvarjalnost, kritičnost, odgovornost zase in za druge, predvsem pa sposobnost sodelovanja in prispevanja k boljšemu življenju na našem planetu (Požarnik, 1999, str. 161).

Razlika med izobraževanjem in vzgojo je, da gre pri izobraževanju za usvajanje znanj in vsebin, pri čemer taktika ni tako pomembna. Pri vzgoji pa gre za globlje pomnjenje oziroma usvajanje ravnanja. Vzgoja je usvajanje lastnega stila, ki je družbeno in slojno pogojen in skupen določeni družbeni skupini. Za ekološko ozaveščenost in optimalno ekološko ravnanje v družbi sta pomembna oba vidika, izobraževalni in vzgojni. Čeprav sta procesa diferencialna, se med seboj hkrati dopolnjujeta (Kosovel, 1990, str. 27–30).

5 VZGOJA V IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Do narave smo vedno bolj neodgovorni, kar prinaša vedno hujše posledice, ki jih bodo morali trpeti naši otroci in vse prihodnje generacije. Otroke je treba okoljsko izobraziti in jim privzgojiti ustrezen odnos do okolja. Okoljsko izobraževanje in vzgoja sta pomembni, ker je to neizogiben pogoj za ohranitev narave naravnega okolja. Vsekakor je treba spremeniti odnos in poskusiti naravo zaščititi, ker z njenim uničevanjem uničujemo svoj življenjski prostor (Cafuta, 2011, str. 1).

Narava nas že dolgo opozarja na uničevanje okolja in vse kaže, da bodo spremembe nujne. Lotiti se jih bo treba z dvema osnovnima ukrepoma. Prvi je okoljsko izobraževanje otrok v šolskem sistemu in istočasno izobraževanje odraslih. Treba pa se bo temeljito posvetiti tudi raziskovanju in projektu, ki bodo morali v osnovi podajati dolgoročne rešitve (Torkar v Lepičnik Vodopivec, 2013, str. 23).

V izobraževalnih ustanovah je treba otrokom privzgojiti konstruktiven odnos do narave. Vzgoja za trajnostni razvoj mora biti del učnih programov. Učni načrti morajo vsebovati znanje in praktična navodila za trajnostni razvoj. Prav tako je treba prilagoditi izobraževanje učnega osebja. Z vzgojo za trajnostni razvoj bo doseganje ciljev za zaščito okolja dolgoročno (Lepičnik Vodopivec, 2013, str. 26).

»Učitelj v vzgojno-izobraževalnem procesu nastopa kot posredovalec znanja in vrednot. Njegova priložnost je v dvojem. Prvič je to izkazovanje verodostojnosti na podlagi strokovne usposobljenosti. Izobraževalno vlogo predstavlja tako, da učečim se posreduje učne vsebine in jih seznanja z učnimi strategijami. Njegova druga priložnost je, da je zgled kot človek, ne le nosilec ene od vlog« (Blažič Klemenc, 2016, str. 22).

Učenci morajo biti osveščeni o današnjih problemih, povezanih z uničevanjem narave. Morajo se zavedati, da so naslednje generacije odvisne od njihovih dejanj. Izobraževalni sistem mora poskrbeti, da se učenci naučijo načrtovati tak razvoj, ki bo upošteval zakone narave in izboljšal kakovost življenja na planetu (Torkar, 2014, str. 153).

5.1 PROGRAM OZAVEŠČANJA ZA OSNOVNE ŠOLE

Fefer (2007) v svoji knjigi *Kam z odpadki?* opisuje program, ki je izdelan za osnovne šole in v katerega so vključene okoljevarstvene vsebine. Program je namenjen učiteljem, ki lahko s svojim vsakodnevnim stikom zelo vplivajo na miselnost in vedenje učencev. Zasnovan je tako, da učenci vsako leto dobijo knjižice z različnimi tematikami, program pa se uvaja postopoma. Velik poudarek je na izobraževanju učiteljev, ki skrbijo za ozaveščenost otrok.

V knjižicah učenci dobijo informacije o zbiranju in ločevanju odpadkov, o delu v centrih, kjer se ukvarjajo z ločevanjem, o organizaciji ločevanja, in podatke o tem, kakšne so posledice neupoštevanja ločevanja odpadkov za naš planet (Fefer, 2007, str. 30–31).

5.2 PROGRAM EKOŠOLA

V Sloveniji se izvaja program Ekošola. Program je mednarodno uveljavljen in temelji na okoljski vzgoji otrok. Ekošola vsako leto najaktivnejšim in najuspešnejšim šolam podeli zelene zastave. Gre za mednarodno priznanje, da nagrajene šole aktivno sodelujejo v okoljevarstvenih projektih. Program spodbuja in povečuje ekološko ozaveščenost ter trajnostni razvoj med otroki, učitelji in tudi drugimi odraslimi (starši, občani krajevne skupnosti, občine ...). Spodbuja k aktivnemu udejstvovanju pri projektih za čisto okolje in za boljše življenje na Zemlji (Ekošola).

Program Ekošola v Sloveniji deluje od leta 1996. Izvaja ga Društvo za okoljevarstveno vzgojo Evrope v Sloveniji (v nadaljevanju DOVES). V program se lahko vključi le šola kot celota, torej vodstvo šole, učitelji, učenci, starši in predstavniki občine oziroma krajevne skupnosti. Ekošola želi s svojimi projekti v šolski sistem uvesti trajnostni razvoj in okoljsko vzgojo, ciljna skupina pa so osnovne in srednje šole (Arso).

5.3 SPREMEMBA OSEBNEGA ODNOSA IN RAVNANJA

Če želijo ljudje razumeti in upoštevati ukrepe, ki jih izvaja država z različnimi projekti, morajo biti okoljsko izobraženi in informirani. Ljudje morajo spremeniti svoje vedenje do narave in razumeti načelo trajnosti. Preprečevati je treba vse tisto, kar zavira trajnostni razvoj. Ljudje morajo predvsem razumeti, kako pomembna je problematika onesnaževanja okolja in kako

lahko onesnaževanje pusti dolgotrajne posledice na našem zdravju in v naravi. Država mora nujno poskrbeti za formalno in neformalno izobraževanje svojih državljanov (Tarman in drugi, 1994, str. 254).

6 PREGLED AKTUALNEGA EKOLOŠKEGA IZOBRAŽEVANJA – POSODOBLJENA RAZLIČICA UČNEGA NAČRTA IZ LETA 1998 V FORMALNI IZOBRAŽEVALNI INŠTITUCIJI OSNOVNI ŠOLI V SLOVENIJI

Učni načrt 2011 izhaja iz učnega načrta, določenega na seji Strokovnega sveta RS leta 1998. V današnjem času je v osnovnih šolah ekološko izobraževanje vezano na predmetnik. Natančneje, izobraževanje je na stopnji prvega, drugega in tretjega razreda vezano na predmet spoznavanje okolja, na stopnji četrtega in petega razreda na predmet naravoslovje in tehnika, na stopnji šestega in sedmega razreda na predmet *naravoslovje* in na stopnji osmega in devetega razreda na predmet *biologija*.

6.1 PREDMET SPOZNAVANJE OKOLJA

Pri predmetu *spoznavanje okolja* učenci spoznajo svet, v katerem živimo. Predmet združuje naravoslovne in družboslovne znanosti. Njegov namen je učence ozaveščati in jih spodbujati, da skrbijo za okolje. »Predmet spoznavanje okolja spodbuja vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj, saj na primer vključuje medsebojno povezana okoljska, gospodarska in družbena vprašanja« (Ministrstvo RS za šolstvo in šport, 2011).

Središče predmeta ni samo ekologija in skrb za okolje, ampak tudi čas, prostor, snovi, sile, gibanje, pojavi, živa bitja, človek, skupnosti, odnosi, promet in podobne teme. Za le en šolski predmet je to zelo široko raziskovalno področje, pri čemer je okoljska vzgoja samo del tega predmeta in ne njegovo jedro. Okoljska vzgoja in izobraževanje naj bi vključevala odnose med ljudmi in naravo ter pojasnjevala zveze med naravnimi, gospodarskimi, družbenimi in političnimi vidiki. V sklop izobraževanja spada tudi reševanje okoljskih vprašanj.

Cilja predmeta sta razumevanje okolja in razvijanje spoznavnega področja. Pri tem se učitelji držijo metode izkustvenega učenja, ki je na začetnih stopnjah vodeno. Ko učenec zaključi predmet, je opremljen z različnimi znanji. Zavedati se mora, da je treba vzdrževati in varovati naravno in grajeno okolje, ter vedeti, kako lahko sam prispeva k urejanju okolice, zna ustrezno ravnati z odpadki in pozna onesnaževalce okolja (prav tam).

6.2 PREDMET NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA

Predmet je nadaljevanje predmeta *spoznavanje okolja* in se izvaja v četrtem in petem razredu osnovne šole. Njegov namen je nadgradnja znanja, pridobljenega na prvi stopnji, v praksi, poudarek pa je na samostojnejšem delu učencev. Zajema raziskovanje, eksperimentiranje, ročno delo z različnimi materiali in predstavlja različne metodologije, ki se pri raziskovanju področja okoljske problematike lahko uporabijo. Učenci se učijo okolje preudarno spreminjati, učijo se različnih tehnoloških postopkov, razvijajo svoje spretnosti in pridobivajo nove kompetence na področju naravoslovja in tehnike. Vsebina zajema snovi v naravi, naprave in stroje, gibanje zemlje, človeško telo, prehrano, razvrščanje živih bitji, rast in razvoj idr., vendar predmet ne zajema specifičnega dela vsebine, povezane s skrbjo za okolje, kot ga zajema predmet *spoznavanje okolja* (prav tam).

6.3 PREDMET NARAVOSLOVJE

Pri predmetu *naravoslovje* učenci pridobivajo nove povezave med pojmi in pojavi v naravi ter okolju. Spoznavajo naravoslovje kot znanstveno vedo, njen razvoj in pogosto uporabljene metode pri naravoslovnem raziskovanju. Zopet je teoretični pouk tesno povezan s praktičnimi vajami, saj predmet učence spodbuja k samostojnemu, praktičnoraziskovalnemu delu. Teorija je namenjena podrobnejšemu spoznavanju različnih snovi, žive narave, energije in zajema tudi del vsebin z naslovom *Vpliv človeka na okolje*. V okviru teh vsebin se učenci izobražujejo o različnih odpadkih, o tem, kako človek onesnažuje vodo, zrak in tla, kako spreminja ekosisteme in kakšen je pomen učinkovitega izkoriščanja naravnih virov. Namen predmeta je, da učenci razvijajo kompleksno in kritično razmišljanje na področju naravoslovja, da znajo samozavestno pristopiti k problemu, ga znajo z različnimi metodami reševati in razvijajo samoiniciativo (prav tam).

6.4 PREDMET BIOLOGIJA

Učenci se pri predmetu *biologija* učijo soodvisnosti zgradbe in delovanja živih sistemov, vseh procesov, povezanih z naravo, razvoja živalskih in rastlinskih vrst ter razvoja ekosistemov. Vsa področja povezujejo s človekom, in sicer z vidika medicine, veterine, agroživilstva in biotehnologije.

Namen predmeta je, da bi učenci po končanem obiskovanju razumeli vse povezave med živim in neživim okoljem, med človekom in naravo ter med rastlinami in živalmi. Morajo razumeti oziroma sami poiskati potencial biologije pri izboljšanju odnosa med ljudmi in naravnim okoljem.

Predmet zajema tematike dedovanja, biotehnologije, evolucije, razvrščanja organizmov, biotske pestrosti ipd. Nadaljujejo tudi s tematiko predmeta *naravoslovje* s prejšnje stopnje *Vpliv človeka na naravo in okolje*. Od učencev na tej stopnji se pričakuje samostojno delo in iniciativa, predvsem pa sposobnost povezovanja in razumevanja različnih pojmov z drugimi področji, povezanimi z biologijo. Raziskovanje in poskusi pripomorejo k razumevanju, saj lahko teorijo povežejo s prakso. Pogosto šole na tej stopnji med seboj povežejo teme različnih predmetov. V osmem razredu morajo učenci opraviti šest ur terenskega dela, povezanega z biološkimi koncepti (prav tam).

7 UČNI NAČRT LETA 1975 – PREGLED EKOLOŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V FORMALNI IZOBRAŽEVALNI INŠTITUCIJI OSNOVNI ŠOLI

7.1 PREDMET SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE

Ta predmet je bil obvezen in se je izvajal v prvih treh razredih osnovnih šol. Zajemal je spoznavanje osnovnih pojmov iz narave in družbe tako v teoriji kot tudi v praksi. Učenci so spoznavali naravo, naravne procese, ureditev družbe in družine ter pridobivali tehnično izobrazbo. Glavna kompetenca, ki so jo razvijali pri tem predmetu, je bila sposobnost opazovanja in povezovanja različnih stvari in vidikov v družbi in naravi. Spodbujali so aktivnost, usmerjeno opazovanje, analizo in primerjanje stvari ter pojavov, povezanih s tematiko predmeta. V vseh treh letih so izvajali ekskurzije, na katerih so učenci med seboj sodelovali v praksi. Veliko tem, obravnavanih pri predmetu, je bilo povezanih z naravo in ekologijo, vendar bolj v smislu spoznavanja ter prepoznavanja ključnih delov in odnosov narave, ne pa z vidika skrbi zanjo. Pri eni od vsebin z naslovom *Kako človek spreminja in izkorišča naravo* so učenci pridobivali znanje o tem, kako ljudje živimo z naravo, kako jo obdelujemo in kako iz okolja pridobimo hrano. Ob vsem tem posredovanem znanju pa niso pridobili izobrazbe o negativnih posledicah izkoriščanja narave ali kako bi jih omilili (Zavod SRS za šolstvo, 1975).

Z vidika okoljske sociologije je bil predmet smiselno zasnovan, saj je povezoval družbene in naravoslovne vsebine. Kasnejše specialistične obravnave okolja so nezadostne, ker podcenjujejo ali celo povsem spregledajo celostno okoljsko perspektivo, torej tudi negativne vidike.

7.2 PREDMET SPOZNAVANJE NARAVE

Predmet se je izvajal v četrtem in petem razredu osnovne šole in je bil sestavljen iz podobnih tem kot predmet *spoznavanje narave in družbe*, le z določenimi nadgradnjami. Učenci so natančneje spoznavali določene dele žive in nežive narave, pridobivali tehnične kompetence in naravo neposredno opazovali na ekskurzijah. Za razliko od predmeta na nižji stopnji ta ni več vseboval spoznavanja družbe in je bil bolj poglobljeno osredotočen le na živali, naravno okolje

in tehniko. V učnem načrtu je večkrat poudarjeno, da naj učenci delajo čim bolj samostojno in naj se učijo neposredno. Organiziranih je bilo več izletov in tehničnih dni, kjer so učenci s praktičnim delom skušali priti do nekaterih ključnih ugotovitev. Spodbujalo se je samostojno delo, učitelji pa naj bi učence pri učenju usmerjali.

Del splošnih navodil predmeta zajema obravnavo varstva narave, kjer se učenci učijo o hortikulturnih društvih, ki jo varujejo, in o lovskih družinah. V učnem načrtu je smernica, ki spodbuja učitelje, da ob vsaki priložnosti učence estetsko in moralno vzgajajo ter jih opozarjajo na dolžnost vseh pri varovanju narave. Učitelj naj bi učence spodbujal, da morajo skrbeti za lepo, urejeno in zdravo naravno okolje. Vsebine v okviru predmeta in učiteljevo usmerjanje so vplivali na učencev osebni odnos do narave, vendar zraven ni bilo vključenih družbenih in industrijskih škodljivih vplivov na okolje (prav tam).

7.3 PREDMET BIOLOGIJA

Predmet *biologija* se je izvajal v šestem, sedmem in osmem razredu osnovne šole. Primarno je bil osredotočen na razvoj človeka, na anatomsko sestavo njegovega telesa ter na odnos med ženskim in moškim telesom. Nekatero teme iz učnega načrta so: *nauk o človeku*, *elementi spolne vzgoje* in *voda kot življenjsko okolje*.

Večina učnih tem je povezanih s človekom, ena pa se osredotoča na odnos med človekom in naravo. Glasi se *človek spreminja naravo* in je umeščena v osmi razred. Na tej stopnji so se učili o tem, da človek spreminja in si podreja naravo, o njenem varstvu in varstvu človekovega življenjskega okolja ter o posledicah nepreudarnega izkoriščanja narave. Tem temam ni bilo namenjenega veliko časa, postavljene so bile zgolj kot dodatek pri učenju o človeku. V učnem načrtu iz leta 1975 so o tej temi napisane štiri alineje, medtem ko je človeku, njegovi sestavi in njegovemu razvoju namenjenih približno 30 alinej o vsebini in navodilih za njeno podajanje (prav tam).

8 EMPIRIČNI DEL

8.1 NAMEN RAZISKAVE, METODOLOGIJA IN TEZE

Namen raziskave je bil ugotoviti razmerje med informacijami o ekologiji, ki so jih intervjuvanci pridobili na inštitucionalnem nivoju, torej v osnovni šoli, in med ekološkim znanjem, ki ga imajo sedaj. Zanimalo nas je, ali je bila osnovna šola pomemben dejavnik pri njihovem spoznavanju ekologije oziroma za njihovo okoljsko ozaveščenost, ali pa so ozaveščenost za varstvo okolja pridobili iz drugih virov znanja.

Metodologija, za katero smo se odločili, je poglobljeni intervju, ker nas je zanimalo mnenje posameznikov, njihovi občutki in vtisi. Za doseganje našega cilja je bila najoptimalnejša metoda poglobljeni intervju.

Raziskava je zajemala dve generaciji:

- mlajšo: letniki 1989, 1990, 1991 in
- starejšo: letniki 1962, 1968.

Predpogoj izbora intervjuvancev je bil, da gre za okoljsko ozaveščene osebe, ki si prizadevajo za ohranjanje narave in zmanjševanje negativnih vplivov na okolje.

Naša raziskovalna vprašanja so bila:

1. Kakšen je bil vaš prvi vtis o ekologiji, okoljski ozaveščenosti, skrbi za okolje in kdaj se je pojavil?
2. Se spomnite vsebin iz osnovne šole, povezanih s skrbjo za okolje, in kakšne so bile? So bile vsebine obvezne, neobvezne, v okviru pouka ali v okviru izbranih krožkov in dejavnosti?
3. Kje oziroma od koga ste (po vašem mnenju) dobili največ informacij o okoljskih temah?
4. Kdo je po vašem mnenju najbolj odgovoren za ozaveščanje o okoljskih temah?
5. Ali je bilo zbiranje papirja, s čimer ste se v določenem obdobju ukvarjali vsi osnovnošolci, razumljeno kot ekološka oziroma okoljska akcija ali zgolj kot nekaj, za kar so dali pobudo učitelji? Je bila razumljena kot nekaj obveznega, kar ste morali narediti, ali nekaj, kar ste želeli narediti za naravo?

S postavljanjem teh vprašanj smo s poglobljenimi intervjuji želeli ugotoviti, v kolikšni meri je osnovna šola pri mlajši in starejši generaciji zaslužna za okoljsko ozaveščenost.

8.2 POGLOBLJENI INTERVJUJI

V1 – Kakšen je bil vaš prvi vtis o ekologiji, okoljski ozaveščenosti, skrbi za okolje in kdaj se je pojavil?

Z vprašanjem o prvi izkušnji o ekološki ozaveščenosti nas je zanimalo, ali je spomin povezan s formalnim izobraževalnim načrtom v osnovni šoli ali z drugo situacijo. Pri mlajši skupini intervjuvancev smo ugotovili, da se njihova prva izkušnja z ekologijo pojavi v osnovni šoli ali na začetku srednje šole. Zapomnili so si, kakšne bodo posledice v kasnejšem življenju, za kasnejše generacije, če ne bodo bolj pazili na okolje. Hkrati izkušnjo povezujejo tudi z učenjem o pravilnem ravnanju z odpadki. Nekaj se jih spomni tudi obiskovanja vrtca, kjer so jih vzgojitelji opozarjali, kako morajo ločevati odpadke.

»Če pomislim nazaj, že v samem otroštvu, saj so nas že v vrtcu in starši doma opozarjali, da ne smemo metati odpadkov na tla, ampak v koše, ki so temu namenjeni« (Kotnik, osebni intervju, 2016, 20. junij).¹

Polovica intervjuvancev iz mlajše skupine prvi spomin na ekologijo povezuje s šolskimi učitelji, saj so jih na temo opozarjali v sklopu pouka. Intervjuvanci menijo, da so šele takrat bolj razumeli pomen skrbi za naravo in zakaj je pomembna. Nekaj jih prvi spomin na to povezuje z začetkom srednje šole, s povečanjem naravnih nesreč in vremenskih sprememb v tistem času. Ena oseba kot prvi vtis o ekologiji navaja spomin, ko je bila s svojo babico na vrtu in sta se pogovarjali o rastlinah, naravi in o tem, kaj naravi škodi in kaj ji pomaga. To je tudi edina med mlajšimi intervjuvanci, ki prvi spomin na ekologijo povezuje z neformalnim in ne s formalnim učenjem, torej s šolo ali učitelji.

Polovica vprašanih starejših oseb je odgovorila, da se je prvič srečala z ekologijo v zgodnjih letih, in sicer zaradi staršev ter njihovega opozarjanja glede varovanja narave in sebe. Ena oseba

---

¹ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

pravi, da je bila ekološka ozaveščenost pri njih doma zelo prisotna, saj so takrat živeli v Trbovljah, kjer je bilo okolje zelo onesnaženo.

»Prvi vtisi o ekologiji in okoljski temi izvirajo iz časa, ko smo živeli v Trbovljah, okrog leta 1970 do 1974. Povezani so z onesnaženjem zaradi trboveljskega premogovnika in termoelektrarne. Skrb za okolje, tesno povezano s skrbjo za zdravje, nam je vtisnila mami« (Rihtar, osebni intervju, 2016, 20. junij).²

Druga polovica starejših oseb povezuje svoje prve spomine na ekologijo z naravo in ljubeznijo do nje (en intervjuvanec se spominja sprehodov ob jezerih in hribih), saj so v mladosti preživeli veliko časa zunaj, opazovali naravo in odpadke zunaj, obenem pa so takrat začeli razmišljati o ohranitvi narave in o tem, kako lahko sami pripomorejo k skrbi za okolje. Njihov prvi vtis o ekološkem ozaveščanju je povezan z lastnim razmišljanjem in osebnim izkustvom.

V2 – Se spomnite vsebin iz osnovne šole, povezanih s skrbjo za okolje, in kakšne so bile? So bile vsebine obvezne, neobvezne, v okviru pouka ali v okviru izbranih krožkov in dejavnosti?

Pri tem vprašanju smo intervjuvance želeli preusmeriti na razmišljanje o povezavi med okoljsko tematiko in osnovno šolo. Želeli smo dobiti podrobnejše spomine iz točno določenega obdobja (torej iz osnovne šole) in se osredotočiti na vsebine, ki so bile takrat vključene v izobraževalni učni načrt, ali na okoljske vsebine izven pouka.

Večina vprašanih mlajše generacije se iz časa obiskovanja osnovne šole spominja več tem, povezanih z ekologijo. Navajajo pravilno ravnanje z odpadki, večanje ozonske luknje, delovanje organizmov in povezava med njimi v okolju, razgraditev odpadkov, škodovanje naravi z našimi dejanji ipd. Vse so obravnavali v sklopu pouka in predpisanega učnega načrta.

Večina se jasno spominja veliko tem iz osnovne šole, povezanih z ekologijo, in pravi, da so se tam naučili veliko o pravilnem ravnanju z naravo. »Seveda, veliko smo predelali pri predmetu narava in okolje in kasneje pri biologiji. Spomnim se tem o varovanju živali, različnih rastlin, narave in posledično tudi človeka« (Velepič, osebni intervju, 2016, 20. junij).³

---

² Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

³ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

Večina mlajših posameznikov navaja, da se spominja veliko tem, ki so jih obravnavali pri predmetu naravoslovje oziroma biologija v času pouka. Poleg tega pa se spominjajo tudi gospodinjskih dni, kjer se je veliko tem navezovalo na ekologijo. Udeležba na dnevih je bila obvezna in tudi ti dogodki so spadali pod obvezne učne vsebine v osnovni šoli. Spominjajo se čistilne akcije, ki jo je organizirala osnovna šola, vendar ni bila obvezna in se je izvajala izven pouka. Ekoloških vsebin se spomnijo tudi iz obdobja razrednega pouka.

Nekaj mlajših intervjuvancev se spominja akcije zbiranja starega oziroma odpadnega papirja, ki jih je organizirala njihova osnovna šola in se je izvajala v času pouka. Manjšina mlajših vprašancev pa je navedla, da po njihovem mnenju ekološka tematika takrat še ni bila tako razširjena kot danes in je pojem postal globalno obravnavan šele v zadnjih osmih letih. Pravijo, da kljub nekaterim šolskim vsebinam, povezanih z ekologijo, ta v njihovem izobraževalnem načrtu ni bila prednostno obravnavana.

Vsi posamezniki iz starejše generacije trdijo, da se iz osnovne šole ne spomnijo vsebin, povezanih z ekologijo. Nekaj vprašanih se spomni tem o ekologiji pri predmetu *narava in družba*, a hkrati opozarja, da se o okoljevarstvu niso veliko učili in jih na to niso veliko opozarjali. Večina pravi, da takrat varovanje okolja še ni bil resen problem in se o tem ni veliko govorilo. Zato jih tudi v šoli o tej problematiki niso ozaveščali. »Ne, nismo imeli takšnega predmeta. Mislim, da takrat pri ljudeh še ni bilo občutka, da naravo s takšnim načinom življenja in z našim ravnanjem uničujemo. Takrat tudi ni bilo tolikšne količine izdelkov, predvsem pa produkti večinoma niso bili v plastičnih embalažah. Menim, da je ravno to zadnje čase velik problem« (Moser, osebni intervju, 2016, 20. junij).⁴

Nekateri dodajo, da so jih učitelji opozarjali, naj smeti ne mečejo na tla, ampak v koš, primeren za posamezne odpadke. Imeli so akcije zbiranja papirja, ki jih niso razumeli kot dejanje, ki pomaga naravi.

Večina starejših intervjuvancev meni, da takrat v šoli niso namenjali velikega poudarka okoljskim problemom, kar se je kazalo tudi v pomanjkanju takih vsebin v času pouka. Nekaj jih pravi, da šolo in ekološke vsebine povezujejo z akcijami zbiranja papirja in čistilnimi

---

⁴ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

akcijami, ne pomnijo pa, da bi bile ekološke vsebine prisotne pri pouku ali v okviru šolskih krožkov in dodatnih izbirnih vsebin.

Eden izmed izprašanih se spomni, da je imel nekaj učiteljev, ki so mu posredovali informacije o varovanju okolja, vendar meni, da je bilo to po lastni izbiri omenjenih učiteljev, ne pa nekaj, kar bi bilo del učnega načrta. Kot ostali dodaja, da šolski sistem v njihovem času varovanju okolja ni namenjal posebne pozornosti.

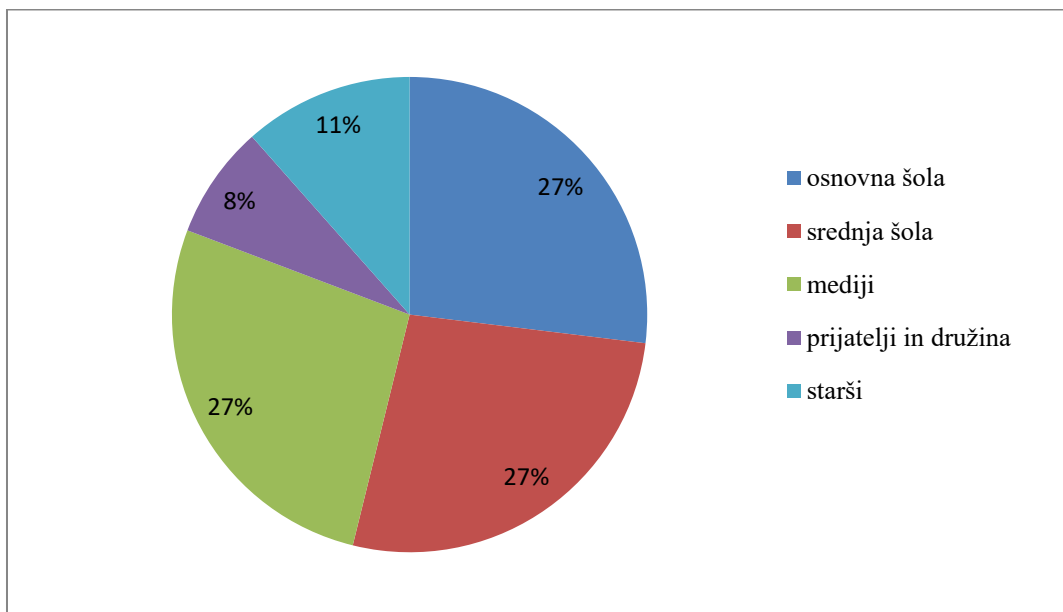
V3 – Kje oziroma od koga ste (po vašem mnenju) dobili največ informacij o okoljskih temah?

Želeli smo preveriti, komu intervjuvanci pripisujejo svojo ozaveščenost za varstvo okolja. Glede na izhodiščno vprašanje v diplomskem delu smo želeli preveriti, ali pri intervjuvancih obstaja drug, pomembnejši vir informacij o okoljski ozaveščenosti kakor šolski sistem.

Posamezniki mlajše generacije so navedli naslednje vire:

- osnovna šola,
- srednja šola,
- mediji,
- starši,
- prijatelji in družba.

Slika 3.1: Prikaz odgovorov oseb mlajše generacije na vprašanje V3

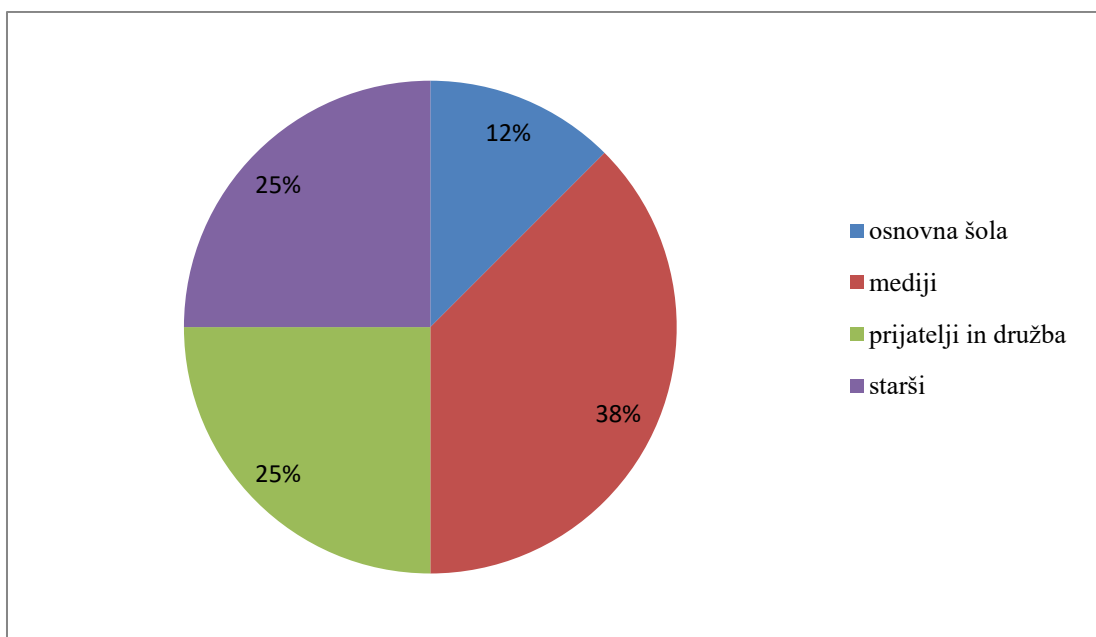
Vsi mlajši intervjuvanci so navedli osnovno šolo kot temeljni vir informacij o ekologiji. Eden od njih omeni, da informacije niso bile celostne, ampak pomanjkljive, zato so podatke črpali tudi od drugod. Nekaj vprašanih je navedlo, da sta bili osnovna in srednja šola na začetku

zagotovo glavni in temeljni vir opozarjanja na ravnanje z naravo, kasneje pa so informacije o varovanju okolja črpali tudi iz medijev.

Osebe starejše generacijske skupine so navedle naslednje vire:

- mediji,
- prijatelji in družba,
- starši,
- osnovna šola.

Slika 3.2: Prikaz odgovorov starejših oseb na vprašanje V3

Večina starejših intervjuvancev je največ začetnih informacij o varovanju okolja črpala iz medijev, takoj za njimi pa sta bili izbrani kategoriji starši in prijatelji ter družba. Kot zadnji vir informacij o okoljski problematiki so navedli osnovno šolo. Vsi vprašani so poudarili, da so večinoma vse informacije o ekologiji in varstvu okolja pridobili kasneje v odraslih letih, saj v otroštvu niso bili deležni natančnejšega poučevanja v osnovni šoli. Varstvo narave takrat še ni bil takšen problem, zato se o tej temi ni govorilo.

V4 – Kdo je po vašem mnenju najbolj odgovoren za ozaveščanje o okoljskih temah?

Polovica mlajših intervjuvancev je odgovorila, da je za ozaveščanje o okoljskih temah odgovorna šola. Pravijo, da je treba otroke že na začetku formalne izobrazbe učiti in informirati o teh temah, da bodo kasneje bolj ekološko ozaveščeni. Samo na ta način lahko kasneje informacije prenesejo na mlajše generacije. Takšno celostno učenje naj bi bilo, po mnenju

intervjuvanca, ena izmed možnih rešitev za okoljske probleme in izzive, s katerimi se soočamo. Druga oseba je poudarila, da se mora vzgoja otrok začeti že v vrtcih, kjer sta pomembna tako učni program kot tudi vzgojitelji. V času odraščanja pa mora na otrokovo ozaveščenost vplivati vsak v osnovni in srednji šoli. »Mislim, da bi se o okoljskih problemih moralo govoriti že v vrtcu. Otroke bi morali takoj naučiti, kako je treba ravnati z naravo. Potem pa bi informacije in nasvete kako biti dober do narave stopnjevali naprej v izobraževanju: v osnovni in srednji šoli ter kasneje« (Oblak, osebni intervju, 2016, 20. junij).⁵

Drugi vprašani menijo, da je okoljska ozaveščenost odgovornost različnih posameznikov v otrokovih življenjskih obdobjih. Najprej morata zanjo poskrbeti starša z njuno vzgojo, nato ima posebno vlogo formalna izobrazba ter v vsakdanjem življenju in stiku z družbo zagotovo tudi mediji. Poleg šole in medijev so pomembne tudi okoljske politike in njihovi izvajalci. Ti izobraženi posamezniki, ki delujejo v korist ohranjanja narave že vrsto let, morajo prek medijev posredovati informacije širši množici in jih na ta način izobraževati tudi v odraslih letih.

Mnenja starejših intervjuvancev so večinoma enotna. Večina jih pravi, da je okoljska problematika odgovornost šole, vendar poleg nje navajajo tudi druge dejavnike. Pomembno vlogo naj bi imeli mediji, strokovnjaki z okoljevarstvenega področja, politiki, trgovci, proizvajalci embalaž in inšpekcijske službe. Ti bi morali, po mnenju nekaterih vprašanih, oglobiti kršitelje okoljskih pravil. »Kar zadeva industrijske odpadke, izpuščanje emisij v zrak in obremenitev voda vseh vrst, bi za ozaveščanje morale biti pristojne komisije in inšpekcijske službe. Te bi morale oglobiti posameznike z visokimi kaznimi za nespoštovanje pravil. Ljudje bi dvakrat premislili, preden bi onesnaževali okolje« (Moser, osebni intervju, 2016, 20. junij).⁶

V5 – Ali je bilo zbiranje papirja, s čimer ste se v določenem obdobju ukvarjali vsi osnovnošolci, razumljeno kot ekološka oziroma okoljska akcija ali zgolj kot nekaj, za kar so dali pobudo učitelji? Je bila razumljena kot nekaj obveznega, kar ste morali narediti, ali nekaj, kar ste želeli narediti za naravo?

Pri mlajših intervjuvancih so bili odgovori deljeni. Prva polovica pravi, da so se z veseljem udeležili akcije zbiranja starega oziroma odpadnega papirja, saj je to pomenilo druženje s prijatelji in neke vrste zabavo. Hkrati so se zavedali, da s tem dejanjem delujejo za čisto in

---

⁵ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁶ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

boljše okolje. Akcije so se veselili in za njih ni bila obveza. Navado so obdržali do danes. Ena od vprašanih je povedala, da ni vedela, da je bil namen akcije tudi zbiranje denarja. »Pri takšnih akcijah sem imela vedno dober občutek, da s tem pomagam pri ohranjanju narave. Pravzaprav sploh nisem nikoli pomislila, da smo papir zbirali zaradi denarja. Nisem pomislila, da ga šola za ta projekt dobi. Akcija ni bila naporna, videla sem jo kot pomoč naravi, druženje s prijatelji, nekaj zabavnega in lahkotnega« (Velepčič, osebni intervju, 2016, 20. junij).⁷

Druga polovica mlajših pa je odgovorila, da so bile akcije v šoli predstavljene kot obvezne. Učitelji so jim akcijo predstavili kot projekt, s katerim bodo prišli do denarja za končni izlet. S tem so akcijo razvrednotili, saj med udeleženi ni bila sprejeta kot nekaj pozitivnega za ohranjanje čiste narave in okolja. »Zbiranje papirja pri nas ni bilo ovrednoteno kot pomoč varovanju okolja. Nismo vedeli, da to delamo z namenom reciklaže. Bila je neka obveza. Učitelji so nam povedali, da se papir zbira za recikliranje in mora vsak od nas prinesiti vsaj nekaj papirja. Denar, ki ga bomo potem dobili, pa bomo lahko izkoristili za končni izlet. Akcijo je vsak izmed nas interpretiral kot obveznost za končni izlet, nihče pa papirja ni prinesel z namenom varstva okolja« (Dolinar, osebni intervju, 2016, 20. junij).⁸

Večina starejših intervjuvancev meni, da zbiranje papirja v času njihovega šolanja ni bilo ekološko ovrednoteno. Namen akcije je bil zbiranje denarja in tekmovalnost med razredi, kdo bo prinesel več papirja. Akcija je bila v duhu zabave in druženja sošolcev, govora o skrbi za naravo pri tem ni bilo. Poudarek je bil na pripravljenosti sodelovanja in zanimanju za skupni projekt, neke vrste spodbujanje timskega dela med otroki. Pravijo, da so bile zbiralne akcije papirja takrat manjše in na splošno na njih ni bilo veliko poudarka.

---

⁷ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁸ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

9 SKLEP

V diplomski nalogi smo preverjali, v kolikšni meri je osnovna šola zaslužna za okoljsko ozaveščenost. Ugotovili smo, da vse mlajše intervjuvane osebe prvi spomin na ekologijo povezujejo z osnovno šolo, medtem ko starejše intervjuvane osebe prve spomine na to tematiko povezujejo z naravo in ljubeznijo do nje. Prav tako se mlajše intervjuvane osebe ekoloških vsebin iz osnovne šole zelo dobro spominjajo, starejše pa ne, saj pri njih niso bile tako močno prisotne. Največ informacij o okolju so mlajše intervjuvane osebe pridobile v osnovni šoli, starejše pa iz medijev in socialnega okolja. Zanimivo je, da so mnenja o tem, kdo je najbolj odgovoren za ekološko ozaveščanje posameznikov, poenotena pri obeh generacijah. Vsi intervjuvanci poudarjajo, da je za to zadolžen izobraževalni sistem oziroma osnovna šola, ki je primarna raven formalne izobrazbe pri nas.

Akcije zbiranja papirja so imele pri večini mlajših intervjuvancev ekološko noto, pri starejših pa je bil njihov namen zgolj zbiranje denarja za končni izlet in možnost za tekmovanje med razredi. Pri njih je bil ekološki vidik zapostavljen.

Iz raziskave je razvidno, da je imela pri okoljski ozaveščenosti mlajše generacije šola bistveno večjo vlogo kot pri starejši. Razlog za to je, da v času šolanja starejše generacije ekologija še ni bila tako pomembna družbena tema kot kasneje, v času šolanja mlajše generacije. Zato je bila pogostost ekoloških tem v šoli manjša.

Čeprav rezultati, ki smo jih dobili, niso reprezentativni in zato te analize ne moremo posplošiti na celotno generacijo, menimo, da je vtis, pridobljen s to raziskavo, dokaj pravilen. Znano je, da ekološka tematika in zanimanje za rešitve okoljskih problemov skozi leta naraščata, zato je razumljivo, da starejša generacija nima močnega vtisa o varovanju okolja iz časa svoje mladosti oziroma iz časa, ko so obiskovali osnovno šolo.

Zaključimo lahko, da osnovna šola v veliki meri vpliva na posameznikovo okoljsko (ne)ozaveščenost, vendar pa zagotovo ni edini dejavnik, ki pripomore k optimalnemu ekološkemu vedenju posameznika. Vsi intervjuvanci so ekološko ozaveščeni. Razlog za takšno vedenje večina mlajših pripisuje osnovni šoli, medtem ko starejši ekologije niso spoznali v času svojega formalnega izobraževanja. Dejstvo, da je starejša generacija intervjuvancev kljub temu okoljsko ozaveščena, kaže, da za okoljsko ozaveščenost ne more biti zadolžena samo osnovna

šola, saj v času, ko so starejši intervjuvanci obiskovali osnovno in srednjo šolo, okoljska tematika še ni bila tako razširjena kot danes.

Kakovost našega življenja je nedvomno koherentna z okoljem, naravo in ekologijo. Da bi posamezniki in družba ponotranjili ekološko zavest, je potrebno uveljavljati načela trajnostnega razvoja na vseh področjih in vseh ravneh družbe. Na velik del človeške zavesti in mišljenja vpliva prav izobraževanje, zato je smiselno celovito in konkretno razvijati ter izpopolnjevati učne načrte in konkretno prakso v naših osnovnih šolah. Na ta način bodo formalne vzgojno-izobraževalne inštitucije tudi v prihodnje pripomogle k ohranjanju narave. Naša prihodnost so generacije, ki pridejo za nami, in prav te generacije je nujno treba trajnostno izobraževati na vseh področjih, ki jih zajema ekologija. Le tako bo mogoče omejiti človekove negativne vplive na naravo in okolje, v katerem bivamo. Tako bomo postopno našli celovite rešitve okoljskih problemov.

10 VIRI

1. Arso. 2002. *Poročilo o stanju okolja 2002*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/izobrazevanje.pdf>
2. Bech, U. 2003. *Kaj je globalizacija*. Ljubljana: Založba Krt.
3. Blažič Klemenc, A. 2016. Štafeta 6 x 45 minut ... do ravnovesja. V *XI. mednarodna znanstvena konferenca na temo Ekologija za boljši jutri. 31. marec do 1. April*. Dostopno prek: https://www.risdr.si/data/attachment/83b84c4e157eee972abbaa81a99395c3b7c6d367/1474872336BILTEN_2016.pdf
4. Cafuta, A. 2011. *Ozaveščanje predšolskih otrok o skrbi za okolje* (diplomsko delo). Dostopno prek: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=21312>
5. Durheim, E. 2009. *Vzgoja in sociologija*. Ljubljana: Ulčakar & JK.
6. Ekošola. Dostopno prek: <http://www.ekosola.si/>
7. Fefer, J. 2007. *Kam z odpadki?* Vrhnika: FIF – okoljevarstveno svetovanje.
8. Goleman, D. 2011. *Ekološka inteligenca*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
9. Hannigan, J. 2006. *Environmental sociology*. Dostopno prek: http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/ENVIRONMENTAL%20SOCIOLOGY%20Environmental%20sociology.pdf
10. Kos, D. 2005. Tri ravni trajnostnega razvoja. *Teorija in praksa* 41 (1–2): 332–339.
11. Kosovel, I. 1990. *Vzgoja proti izobraževanju*. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja.
12. Lepičnik Vodopivec, J. 2013. *Od okoljske vzgoje do vzgoje za trajnostno prihodnost v vrtcu*. Koper: Univerza na Primorskem, Univerzitetna založba Annales.
13. Mikec, V. 2011. *Kaj je to ekologija*. Dostopno prek: <https://vladimirmikec.wordpress.com/2011/11/21/kaj-je-to-ekologija/>
14. Ministrstvo RS za šolstvo in šport. 2011. *Učni načrti za osnovne šole*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/
15. Pečjak, V. 2010. *Človek in ekološka kriza*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
16. Plut, D. 1987. *Slovenija zelena dežela ali pustinja*. Ljubljana: Založba Krt.
17. Požarnik, H. 1999. *Prihodnost napredka*. Celje: Mohorjeva družba.

18. Varčujem z energijo. (2010). *Okoljski izrazi in pojmi*. Dostopno prek: <http://varcevanje-energije.si/ekonasmviti/okoljski-izrazi-in-pojmi.html>
19. Svet za varstvo okolja republike Slovenije. (2002). *Okoljski pojavi in pojmi*. Ljubljana: Svet za varstvo okolja republike Slovenije.
20. Tarman, K., Novak, P., Požarnik, H., Lah, A., Marentič Požarnik, B., Sernec, I., Perenič, I., ... Grmič, V. 1994. *Človek in njegovo okolje: celostno razumevanje okolja – izziv na pragu tretjega tisočletja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
21. Torkar, G. 2014. *O ekološki pismenosti, trajnosti in pomenu aktivnih (transformativnih) metod učenja in poučevanja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Dostopno prek: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2501/1/Torkar_O_ekoloski.pdf
22. Zavod RS za šolstvo. (1975). *Vsebina vzgojno-izobraževalnega dela 1975, 4. zvezek*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
23. Wilfing, H. (1993). *Ekologija*. Celovec: Mohorjeva založba.
24. D'Antonio, W. V., Sasaki, M. S. in Yonebayashi, Y. (1991). *Ecology, Society and the Quality of Social Life*. London: Transaction Publishers.